

Джерела зцілення Європи

Яна СТАДІЛЬНА

27

Криниця. Маленький затишний курорт, відомий своїми мінеральними водами. Тут давно відкрито кілька унікальних цілющих джерел різного складу. Популярний він не тільки в поляків. Раз на рік сюди з'їжджаються лідери різних держав, представники урядів і парламентів, економісти, глави найбільших компаній, учені, бізнесмени та громадські активісти. Вони шукають тут свої джерела! Щоб зцілити від гострих і хронічних, економічних і політичних хвороб Європу та свої країни.

Цього року з 8 по 10 вересня в Криниці відбувся ювілейний, уже XXV Економічний форум, який ще називають центральноєвропейським Давосом. Програма цьогорічної конференції ледь розмістилася на 300 сторінках, а список її учасників – на 800! Зустрічі, переговори, підписання документів, дискусії, ділові обіди, дружні вечірки, рукоштовнання, знайомства... Серед головних тем обговорення – проблеми, перед якими нинішня Європа безпорадна. Зокрема, війна в Україні. Досить жорсткий тон триденній розмові «Як побудувати сильну Європу? Стратегія на майбутнє» задав новий президент Польщі Анджей Дуда.

Війна в Україні має закінчитися миром, а не «заморожуванням» конфлікту

Перша пленарна сесія за участю президентів трьох європейських країн «прозвучала» на Економічному форумі, як постріл стартового пістолета.

Без розминки та розбігу президенти заговорили про те, що європейська згуртованість і єдність нині під загрозою політичних відцентрових сил і економічних проблем. Водночас Старий континент сьогодні не справляється з не менш жорстким, ніж глобальні економічні конкуренції, викликом – геополітичними конфліктами. Крім того, існує глибокий економічний розкол всередині Європейського Союзу. Оскільки країни, які приєдналися до нього в останнє десятиліття, досі не завершили процесу інтеграції, відстають у розвитку від «старих» членів, їхнього голосу не хочуть чути. Тож у короткостроковій перспективі сила Європи має визначитися насамперед економічним зростанням і безпекою. А наявні прогалини має бути усунено якомога швидше.

Для цього загальну економічну політику треба спрямувати на підвищення конкурентоспроможності

та запровадження інновацій. Інакше позиція Європи буде жалюгідною.

У розмові з президентом Хорватії Коліндою Грабар-Кітарович і президентом Македонії Георге Івановим глава польської держави Анджей Дуда виокремив три основні стовпи, які визначають хороше майбутнє для Європи.

Перший полягає в необхідності зберегти єдність, другий – безпековим, тобто йдеться не тільки про військову міць, а й енергетичну незалежність. Третій стовп – це дотримання прав і свобод, демократичних принципів.

– Я думаю, що ми повинні повернутися до свого коріння. Європейський Союз має бути союзом суверенних національних держав. Європейський Союз повинен поважати їхні інтереси, – підкреслив польський президент. – Сучасній Європі загрожують чотири найбільші проблеми. Це демографічна криза, криза Єврозони, міграційна криза, а також небезпечна маргіналізація війни в Україні та російської агресії.

Конфлікт в Україні має закінчитися довгостроковим миром, а не «заморожуванням». А тривалий мир – означати повернення до міжнародно визнаних кордонів.

Анджей Дуда вкотре заявив про бажання Польщі брати активнішу участь у врегулюванні ситуації на Донбасі.

Він нагадав, що Мінські домовленості не виконуються в повному обсязі й навряд чи їх надалі дотримуватимуться. Тому Євросоюзу вже нині варто задуматися над тим, що Європа може запропонувати Києву після 31 грудня, коли спливе термін дії Мінських угод.

Що стосується безпеки Європи, то тут відомий польський євроатлантист Дуда залишився вірним собі й заявив, що у військовому сенсі головним її елементом повинен залишатися Євроатлантичний альянс.

– НАТО зарекомендувала себе як глобальний союз країн, які допомогли зберегти глобальний світ протягом тривалого часу, – зазначив польський президент, додавши, що Польща виступає за те, щоб структура альянсу розвивалася й до неї входили нові члени, а інфраструктура переміщалася на нові території.

Переміщення інфраструктури НАТО на східний фланг стане сигналом, що організація залишається живою, а не замороженою структурою, яка моментально реагує на загрозу.

Із більшістю тез колеги погодилася президент Хорватії Колінда Грабар-Кітарович. Мовляв, об'єднана Європа, безперечно, переживає глибоку кризу, і є проблеми з баченням стратегії її подальшого розвитку.

– Наплив іммігрантів у Європі є серйозною проблемою для спільноти. Але це наслідок, а не причина. Ми повинні зосередитися на усуненні основних причин цієї ситуації, якими є війна, бідність і нестабільність на Близькому Сході, – сказала вона. – Інакше основи Європи, такі, як скасування кордонів, будуть підірвані.

На її думку, ЄС повинен швидше реагувати на надзвичайні ситуації. Говорячи про Україну, пані Грабар-Кітарович зауважила: «Потрібно було раніше подумати, що зробити для зміцнення цілісності цієї країни». І те, що в європейців немає єдності в українському питанні, за її словами, дуже поганий знак.

У свою чергу, президент Македонії Георге Іванов дорікнув колегам з Євросоюзу, що його країну нині залишено сам на сам із проблемою іммігрантів.

– Інститути Європейського Союзу чудово працюють, коли ми живемо в мирі. Але в критичних ситуаціях ЄС не має змоги приймати швидкі рішення, а кризи тим часом поглиблюються, спричиняючи дуже серйозні наслідки, – сказав він. – Егоїзм, себелюбство й пожадливість є тими трьома аспектами, які можуть незабаром знищити Європу.

Частина свого виступу на пленарному засіданні Георге Іванов присвятив європрагненням македонців. Хоча Македонія протягом декількох років є однією з країн-кандидатів, переговори про вступ до ЄС так і не почалися. Пан Іванов висловив жаль у зв'язку з такою позицією європейських політиків. Він заявив, що його країна була «досить наївною», коли багато років тому стала на шлях інтеграції з ЄС, бо, незважаючи на виконання багатьох рекомендацій та пропозицій, досі так і не наблизилася до членства в Євросоюзі...

Георге Іванова підтримав господар форуму. Анджей Дуда зазначив, що для майбутнього Європи важлива єдність та партнерство країн-членів ЄС та їхніх сусідів. А егоїзм окремих держав так званої Старої Європи може це майбутнє просто перекреслити. Як приклад пан Дуда навів Німеччину, влада якої останнім часом поновила зусилля з будівництва спільно з «Газпромом» газопроводу «Північний потік-2» в обхід Польщі.

Камуфляж і підлість

«Гібридна війна». Дискусія під такою назвою привернула увагу значної кількості учасників Економічного форуму в Криниць. Вони всебічно аналізували це порівняно нове явище, елементи якого спостерігалися й раніше. Взяти хоча б Троянську війну...

Однак говорили, звичайно ж, про нинішню гібридну війну Росії проти України. Про інструменти, що їх засто-

совує Кремль. Про великий арсенал невійськових засобів, які доповнюють військові.

Віце-президент польського Інституту східних досліджень Яцек Котас вважає, що ідентифікувати гібридну війну доволі складно, адже рівень ведення її агресором нижчий за рівень регулярної агресії.

– Камуфляж і підлість – основні інструменти цієї війни, – пояснив Яцек Котас. – Сьогодні важко знайти правове регулювання гібридної війни. Важко реагувати на такі приховані дії агресора. Тому необхідно негайно розпочати розроблення міжнародних правових норм, де буде чітко викладено, чим є ця війна, які її прийоми і яким має бути завершення такого конфлікту. Чи ви, панове, пропонуєте чекати, чим він завершиться? А якщо завершиться на користь агресора?..

На думку професора політології Пермського державного національного дослідницького університету Павла Лузіна, з ідентифікацією гібридної війни проблем немає.

– Але, як уже казали колеги, тут є проблема для міжнародних інститутів, які традиційно діють за процедурою. І оскільки ця процедура досить тривала, для того, щоб міжнародні інститути могли оперативно реагувати на агресію, вони повинні її чітко ідентифікувати з правової точки зору. А ось з цього погляду гібридна агресія ідентифікується складно. Тобто йдеться про механізми реагування та визначення тих, хто повинен реагувати.

За словами представника Росії, головне в гібридній війні, щоб жертва агресії пручалася. Мовляв, історичний досвід гібридних воєн свідчить: коли жертва паралізована, вона приречена, а якщо активно чинить опір, то має великі шанси на перемогу.

Крім того, у гібридній війні є дві принципові «слабкості», з якими, на думку Лузіна, сьогодні стикнулася Росія.

Перша: гібридна війна для успішного завершення повинна перейти у формальну, офіційну площину. Для цього агресорові потрібне введення військ: офіційне, під виглядом миротворців або для надання гуманітарної допомоги. В Україні ж Росія так і не наважилася на офіційне введення військ.

Друга слабкість методу гібридної війни полягає в тому, що він дуже чутливий до часу. Що триваліша гібридна агресія, то менше шансів на успіх має агресор.

Попередні гібридні війни, які вела Росія, тривали від декількох місяців до півроку, а далі переходили в офіційну площину. Нинішня війна триває вже півтора року й в офіційну площину ніяк перейти не може. Головна ж небезпека полягає в тому, що в російського керівництва немає вибору. І воно все ще може піти на ескалацію цього конфлікту, чого аж ніяк не можна допустити!

– Нині багато хто в Європі називає ситуацію в Україні кризою. Криза – це нездатність системи розв'язувати складні проблеми. Криза була передумовою нинішньої ситуації, бо Путін, скориставшись слабкістю національної системи безпеки України, регіональної системи безпеки та глобальної системи безпеки, почав агресію проти України, – пояснив колегам директор військових програм Центру Разумкова Микола Сунгуровський. – Якщо йдеться про гібридність, то правильніше було б говорити про ступені й форми цієї гібридності. Гібридність стосується не тільки власне засобів, які використовуються в цьому конфлікті, а й таких просторів, як цінності, стратегічні й тактичні цілі та наслідки.

По-друге, хотілося б відзначити мережевий характер сучасних конфліктів, коли використовуються не тільки регулярні сили, а й пов'язані мережею як активні джерела й активні вузли різні політичні та соціальні спільноти. Іноді збройні. У цьому разі країна-жертва змушена не лише протиставляти такій агресії мереж збройні сили, службу безпеки, а й створювати свої мережеві структури – комітети пильності, народну самооборону, волонтерські організації, загоны інформаційного опору. В Україні однією з особливостей є те, що такі мережеві структури створюються не державою, а громадянським суспільством.

На думку українського експерта, не існує не тільки військового шляху розв'язання конфлікту, а й також економічного і дипломатичного як окремо взятих.

– Якщо ми говоримо про гібридну війну, то й реакція на неї має бути гібридна. Потрібен цілий комплекс заходів: санкції, жорстка реактивна оборона, міжнародна допомога країні-жертві, ізоляція країни-агресора. Один із важливих елементів – стабілізація ситуації всередині самої країни-жертви, яка передбачає об'єднання народу навколо свого уряду, влади. Тому в Україні сьогодні дуже жорстко стоїть питання про реформи, адже їхній результат є чинником довіри народу до влади.

Окрім того, Микола Сунгуровський звернув увагу європейців на те, що час для мирних переговорів є функцією від співвідношення наступальних і оборонних потенціалів сторін конфлікту на лінії зіткнення.

– Цей аспект неухважно розглядається з точки зору надання Україні оборонних озброєнь як умови для підтримання паритету, – заявив директор військових програм Центру Разумкова.

Віче

Із запитанням про те, які ще мають застосовуватися методи боротьби з гібридною агресією, журнал «Віче» звернувся до директора військових програм Центру Разумкова Миколи СУНГУРОВСЬКОГО:

– Невизначеність, яка пов'язана з розв'язуванням гібридної війни, не завжди дає змогу ідентифікувати початок цієї війни, правильно визначити агресора й, власне, вжити заходів для протидії. Більшість загроз мають транснаціональний характер, тому потрібні й транснаціональні системи прогнозу, моніторингу загроз і реагування на них. Про це нині ведуть мову в НАТО, й Україна готова брати участь у такій системі. У нас є і бажання, і методологія. Я прогноую, що скоро з'явиться в цьому аспекті нове об'єднання – Союз Міжмор'я.

– Що буде після 31 грудня?

– Нічого не зміниться. Неправильно зроблено акценти: мовляв, можливо лише мирне розв'язання цього конфлікту й тому відкидаються всі інші складові. Щоб Україна вистояла, необхідний паритет сил на лінії зіткнення. Тому ми кажемо: дайте нам зброю! Вона необхідна нам, щоб продовжити перемир'я, а не когось знищити. Тільки паритет сил не дасть Путіну можливості здійснити великомасштабний наступ. Адже йому потрібен успіх. Ще один програш для нього аж ніяк не бажаний. Він на нього не піде!

– Ви вірите в можливість відкритої агресії?

– Вона малоймовірна. Найпевніше, Путін до останнього використовуватиме невійськові засоби. Він бачить, що Україна проявляє слабкість у внутрішньополітичних питаннях, на носі вибори, тоді як війна потребує консолідації національних сил. Ми проводимо вибори й ділимо наш народ на різні електоральні групи. Деконсолідуємо. Путін це бачить і розраховує ввести проросійські сили і в місцеві ради, і у Верховну Раду, аби мати вплив на внутрішньополітичну ситуацію.

– Україна – жертва, яка чинить опір?

– Посилено пручається. Але основний опір агресії чинить не влада, а громадянське суспільство: добровольчі батальйони, інформаційний опір, волонтерський рух. Влада, на жаль, не дозріла, щоб ефективно об'єднатися.

Насамперед літаки

Аншлагами супроводжувалися також дискусії другого дня форуму, об'єднані темою «Європа Карпат». У кожній із них брали активну участь українські політики та експерти.

Напередодні цієї секції в тому ж гостинному залі з назвою «Карпати» відбулися презентації представників провідних галузей української промисловості «Україна. Промисловість та інвестиції в нових для країни умовах». Під час цієї дискусії європейські експерти висловлювали стриманий оптимізм з приводу того, що наша країна незабаром здатна стати локомотивом світової економіки. Тому Україна має сприяти глобальній присутності на світових ринках своїх найбільших підприємств, відкривши свою економіку для міжнародної конкуренції та міжнародних інвесторів. Західні партнери наголошували: Україна потребує мудрих рішень, щоб зробити крок уперед на шляху до стабільності та процвітання. Європа бажає бачити її надійною і привабливою для інвесторів. Але вони на власні очі бачать: поки що традиційні заходи не дають очікуваних результатів. І саме тому динамічний підхід до реформ і нові рішення матимуть вирішальне значення для України. При цьому в усіх без винятку розмовах наголошувалося, що головним чинником є ефективна боротьба з корупцією.

Неабиякий інтерес учасників форуму викликала розмова про перспективи авіаційної галузі України, яку в Криниці представляли президент державної компанії «Антонов» Михайло Гвоздьов і її генеральний конструктор Дмитро Ківа.

На сьогоднішні потужності дають змогу виробляти в Києві 12 літаків на рік. А якщо говорити про Харківський авіаційний завод, то ще 12. Але одним із найголовніших завдань антоновців, за словами їхніх керівників, є розширення міжнародної співпраці, імпортозаміщення обладнання та комплектуючих для літаків. Зокрема, йдеться про комплектуючі, які використовують усі провідні світові компанії – такі, як *Airbus, Boeing, Embraer*. Ці комплектуючі відкривають для України, для ДП «Антонов» нові ринки. Підприємству держава поставила завдання: в дуже стислі терміни переорієнтувати виробництво й знайти партнерів серед західних компаній.

Про свої враження від зустрічей на Економічному форумі «Віче» попросив поділитися генерального конструктора Державного підприємства «Антонов» Дмитра КІВУ:

– Із Польщею ми працюємо дуже давно, з 1955 року! У своєму виступі я казав, що ми випустили в Польщі майже 11 тисяч літаків Ан-2, понад 300 літаків Ан-28. І нині сподіваємося на співпрацю, але не тільки з Польщею, а й з іншими країнами Європи та світу. Чому? Бо ми займаємося імпортозаміщенням, переходимо на західний ринок і йдемо від російського. Хоча в цій частині є певні проблеми, і вони не так легко розв'язуються, адже це сильно б'є по нас фінансово. Але ми тримаємося, й у нас є партнери, з якими розширюємо співпрацю. Я маю на увазі азійські країни, європейські, американські. Форум великий, і увага до нас неабияка.

Європа Карпат

Зал «Карпати» ще першого дня в кулуарах форуму негласно назвали «українським», хоча представники нашої країни брали участь у багатьох інших дискусіях і за його межами. Однак саме тут, як

уже зазначалося, протягом усього другого дня тривали дебати між учасниками «центральноєвропейського Давоса», яких запросили до відвертої розмови в рамках ініціативи міждержавного та міжрегіонального співробітництва «Європа Карпат», що її патрує віце-спікер польського Сейму Марек Кухцінський.

Про загрози й можливості для співпраці в Центральній і Східній Європі в контексті геополітики нового європейського та світового політичного становища, про політичні та економічні бар'єри, що перешкоджають утіленню спільних інтересів, про чинники, які сприяють створенню багатомірної спільноти, про перспективи створення «парламенту Карпат» говорили представники восьми країн, що входять до цієї ініціативи: України, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Чехії, Сербії та Австрії.

30

На запитання «Віча» про те, наскільки партнери прислухаються до голосу нашої держави в рамках цієї ініціативи та Економічного форуму, народний депутат України Оксана ЮРИНЕЦЬ відповіла:

— Безперечно, нас тут чують. Я вдячна пану Кухцінському за запрошення. Ми розуміємо, що стратегія Карпат — це об'єднання різних країн (усі, крім України, є членами ЄС!) і народів для пошуку розв'язання схожих проблем. Це і пошук спільних економічних вигод, і загальні культурні проекти та інші стратегічні речі, які для нас дуже важливі, якщо справді говорити про майбутнє, про вплив геополітики. Адже це насамперед боротьба за ринки збуту й ресурси. Ми ж тут демонструємо те, як можна співіснувати, щоб використовувати ці ресурси та ринки збуту разом. Бренд, який об'єднує вісім країн, веде у підсумку до тісного транскордонного співробітництва.

Ми заявляємо, що є сміливими у своїх мріях, що хочемо жити з нашими сусідами в мирі та спокої і будемо дуже наполегливі в роботі над собою. Ми шукаємо момент, щоб бути там, де наші колеги. Бо дуже важливо, щоб нас чули, коли ми говоримо. І нас чують! Українець після Майдану — це європейець зі знаком якості. Немає на сьогодні жодного європейця, який загинув би за європейські цінності та стандарти, але є багато українців, які поклали за це свої життя.

Бренду «Європа Карпат» була присвячена окрема панель. Її учасники презентували свої стратегії на майбутнє, розповіли про компанії та галузі промисловості, характерні для Карпат.

— Я відчув, що наші європейські друзі разом із нами, — поділився своїми враженнями з «Вічем» учасник цієї дискусії **народний депутат України Михайло ДОВБЕНКО.** — Починаючи з першого пленарного засідання, під час різних розмов на різних секціях тут постійно звучить тема України. Разом з нами вони переживають нашу біду, пов'язану з війною та окупацією. Підтримують у реформах. Діляться досвідом. Європа разом з нами не тільки морально. Разом з нами вони хочуть будувати майбутнє об'єднаної Європи. Зокрема, майбутню стратегію «Європи Карпат».

Економічний форум у Криниці — серйозний інструмент у побудові майбутнього всієї Європи й запрошення серйозних представництв від різних верств громадянського суспільства та державних інституцій України до спільної полеміки. Упевнений, ми маємо чудові європейські перспективи, тому що ми разом.

Віче

Про мету та перспективи ініціативи «Європа Карпат» журнал «Віче» попросив розповісти її ідейного натхненника — віце-спікера Сейму Республіки Польща Марєка КУХЦІНСЬКОГО:

— Цілей є багато, бо різномірними є Карпати і вся наша Центрально-Східна Європа. Але можна сказати, що першим завданням, основоположним принципом плану є те, щоб у таких зустрічах брала участь якомога більша кількість людей — парламентаріїв, представників публічної влади, неурядових організацій різних рівнів.

Друга інтенція — щоб було різноманіття представництва владних структур, щоб не замикалися уряд у своєму гроні, парламент — у своєму, органи самоврядування — у своєму, а як наслідок кожен із них матиме контакти зі своїми закордонними візаві на своєму рівні.

Третя, й основоположна, мета — це заохочення та допомога в налагодженні або продовженні співпраці в усіх сферах. Це об'єднання є збір різномірності.

По-четверте, нинішня зустріч утвердила нас, можна сказати, збагатила в переконанні, що в Центрально-Східній Європі Карпат є величезний потенціал для розвитку. Величезна кількість ідей, інтенцій, зацікавлень від академіків аж по працівників місцевого самоврядування.

— Якою є мета вашої ініціативи?

— Головна мета — скоординувати ці багатогранні й багатовекторні форми співпраці. Основні питання — це, напевно, бар'єри, які слід подолати у сфері комунікацій (шляхів сполучення) — загальнодержавні дороги, автостради північ — південь та схід — захід, залізниця, авіасполучення, місцеві дороги, прикордонні пункти пропуску, телекомунікації, Інтернет тощо.

— Які ви бачите виклики?

— Щодо викликів, то на попередніх зустрічах порушувалося питання про те, що має бути більша зацікавленість та участь держав Центрально-Східної Європи, які є членами Євросоюзу, у співпраці з Україною. Стосується це віз, місцевого прикордонного руху, але також таких форм, які подекуди недооцінюються, наприклад, збільшення кількості стипендій для студентів з України, котрі завдяки ним могли б приїжджати на Захід, до Словаччини, Польщі, Чехії та інших країн. Наприклад, у Польщі уряд на 2015/2016 навчальний рік запланував 500 стипендій для українських студентів, а я вважаю, що їх має бути щонайменше 5000. Адже тільки так через певний проміжок часу можна буде говорити про масштаби, про результати наданої підтримки. Бо п'ятсот стипендій просто-напросто «розмиють» в цій безлічі потреб, а п'ять тисяч дадуть результат. Про такі масштаби потрібно казати в кожному напрямі. Співпрацю треба інтенсифікувати в десятки й сотні разів, щоб це давало ефект не з року в рік, а, приміром, років через двадцять.

Замість епілогу

Ці кілька днів мешканці тихого польського містечка ще довго згадуватимуть і обговорюватимуть: кого бачили, що чули, з ким удалося перекинутися словом. Адже обстановка в Криниці сприяє демократичному й дружньому спілкуванню сильних світу цього зі звичайними людьми. А коли VIP-персони і селебриті машинами і вертольотами покидають мальовничий куточок, на його вулиці з гір знову спускаються олені, які ховалися там від суєти, світла софітів і мигалок поліції. Контраст між звичайною для цього краю ідилією спокою і бурхливим, насиченим, розписаним похвилинно ритмом форуму важко описати словами. Але вже наступного року все повториться знову, й будуть нові проекти, нові знайомства, нові перспективи... Українські ж делегати покидали гостинну Криницю з надією на те, що на Економічному форумі-2016 вони говоритимуть більше про економіку та успіхи українських реформ. Не про війну на Донбасі, а про його відновлення.